

H O L I K E J V

**ODAJA
SEĆANJA**

Prevela
Dijana Radinović

■ Laguna ■

Naslov originala

Holly Cave

THE MEMORY CHAMBER

Copyright © 2018 Holly Cave

Translation copyright © 2019 za srpsko izdanje, LAGUNA

Kupovinom knjige sa FSC oznakom pomažete razvoj projekta
odgovornog korišćenja šumskih resursa širom sveta.

NC-COC-016937, NC-CW-016937, FSC-C007782

© 1996 Forest Stewardship Council A.C.

**ODAJA
SEĆANJA**

Prvo poglavlje

Ljudima što umiru najpre se predstavim. Zatim ih ponudim da sednu na sofu, pored mene, i srdačno lupnem po sedištu. Dopada mi se kako sam to postavila. Sviđa mi se to što sedimo jedno kraj drugog, na istom komadu nameštaja.

Nekim mojim klijentima isprva je čudno da sede tako blizu mene. Ipak, kad se približi kraj našeg sastanka, tako mi je lakše da pružim ruku i dodirnem ih, umirim ih. U tom trenutku većini je potreban taj lak dodir bez reči. I to je jedan od razloga što toliko negujem ruke. Mada, kad to rekoh, retko kad mi je potrebna hidratantna krema. Ponekad se šalim kako su mi šake tako mekane jer ih neprestano pipam. Trljam ih, zagledam zanoktice i ružičaste polumesece iznad njih. Jedan ili dva nokta uvek mi rastu brže od ostalih, i ta me nepravilnost živcira. Sad bih ih isturpijala, ali nemam vremena.

Gledam kroz širok prozor svoje kancelarije. Moj sledeći klijent ide ka ulazu u kliniku stazom oivičenom živicom. Avgustovsko sunce plamti mu na licu. Obliva mu veštačkom rumeni kosu i kožu iz koje život kopni. Odgovara opisu koji

imam u dosijeku: muškarac, trideset šest godina. Samo pet godina stariji od mene, no opet dovoljno star da umre. Je li to pošteno?

Moji klijenti, kako sam ustanovila, većinom kasne, te često sedim ovde spremna i čekam ih. Uprkos mikromehaničkim vibracijama čipa u njihovom vratu – alarmu što ih požuruje na sastanak na koji kasne – čini mi se da im je teško da prođu kroz vrata klinike. Kad to učine, to je priznanje – prihvatanje. Ponekad kad je sunčan dan, moj klijent zastane da pogleda u zgradu ili da se divi rastinju i cveću. Muškarci koje ne mogu ni da zamislim da su ikad u životu uzeli u ruke lopaticu zastaju da između prstiju protrljaju mekan list, ili čučnu da zagledaju žutu laticu prolećne jagorčevine. Ponekad zaključe da je to savršen trenutak da obave telefonski poziv koji nedeljama odlažu. Da saopšte vest nekome koga vole – ili nekome koga su voleli. Iako im vibracije iz čipa u mesu govore: *Kasniš, kasniš, kasniš*. To vam je sentimentalnost.

Ovaj čovek, međutim, to ne radi. Visok je. Korača bodro i samouvereno iako mu je glava naherena u stranu kao da sluša glas vilenjaka što mu je sleteo na rame. Brada mu je uvučena i oborena ka ključnoj kosti. Svako bi ga, čini mi se, ocenio kao naočitog čoveka premda je odavde teško osmotriti mu lice. Kad priđe ulaznim vratima, izgubi mi se iz vida, pa osetim ono poznato komešanje u stomaku od nervoze. Bacim pogled na beleške u kodeksu. Zove se Jarek. Umire od retkog, agresivnog tumora na mozgu.

Meni nikad ne bi palo na pamet da uđem negde bez najave, ali on ne kuca. Toliko je visok da gotovo da mora podići glavu kako bi ušao na vrata. A onda uvidim da zapravo i nije izuzetno visok, već da prosto tako hoda. Zbog nakrivljene

glave celo telo mu je blago nagnuto ulevo. Već sam videla njegove snimke skenerom, te znam da je to delo tumora u njegovom mozgu. Dok posmatram njegovo krupno, lepo građeno telo, kosu boje rđe i mirne zelene oči, gotovo da mogu da zaboravim koliko breme sigurno nosi. Ali osećam ga kao i kod svih ostalih klijenata. To nikad ne postaje lakše.

– Zdravo, ja sam Izobel. – Njegov me iskren pogled zatekne. Hvatam sebe kako duboko udišem, a glas mi se malo stiša. – Ja sam tvoj rajski arhitekta. – To zazvuči odsečnije nego što sam nameravala, pa odmah prekorim sebe, dovoljno brzo da mi s lica ne spadne pažljivo namešten smešak. Važno je da delujem srdačno, dok bi ozarenost odala koliki entuzijazam gajim prema svom poslu. A niko ne želi da misli da me pomisao na njihovu smrt inspiriše.

– Izvinjavam se što kasnim.

Kad mu se pogled susretne s mojim, njegov osmeh obasja prostoriju. Izgleda mi nekako poznato. Kosa mu je vlažna i kovrdža mu se oko ušiju, prijanja uz hrskavicu. Deluje mnogo impozantnije od svake osobe kojoj se bliži smrt koju sam upoznala. Ono malo pribranosti što sam imala ispari i ne znam šta da kažem.

Zatvara vrata za sobom. Posmatram kako rukom prelazi preko razmaka između vrata i arhitrava, proveravajući jesu li poravnati, pa onda pođe ka meni. Čak i kad smo suočeni sa smrću, svi se mi zanimamo takvim sitnicama. Moji klijenti zanemaruju listu stvari koje bi želeli da dožive da bi sredili sve svoje poslove, a ja brinem treba li sama da im otvorim vrata i zatvorim ih za njima kad uđu kod mene. Kad ih neko ostavi odškrinuta, toliko se usplahirim da imam osećaj da će mi grudni koš pući.

Zastaje pored sofe i kao da se pribira. Njegov smeo pogled pada na pod i čelo mu se namreška. Ranjiviji je nego što se

to na prvi pogled čini. Seda i bridom dlana pritiska vrat da ugasi alarm koji mu čip odašilje. Onda me pogleda i ponovo se nasmeši. Laknulo mu je što nema više onih neprestanih nesnosnih vibracija.

– Ja sam Jarek. – Pruža mi ruku. – Drago mi je.

– Takođe.

Naginje se napred da skine kožnu jaknu i vidim kako mu se ključne kosti ističu dok mu se ramena rotiraju. Njegova prskana siva majica slaže se sa pegicama kojima su mu ruke osute.

– Mislila sam da ti se ime drugačije izgovara. – Odupirem se želji da promenim položaj ruku da ih ne bih skrстила na grudima. – Mislila sam da je *k* na kraju možda nemo.

– Upinjem se da se ne nasmešim sopstvenoj ranjivosti, stiskam usne.

On odmahuje glavom tobož ozbiljno. – Kod mene nema ničeg nemog i nečujnog.

Ne mogu da se ne osmehnem. – Daleko stanuješ?

– Ne, u Mejda Vejlu. Duskora bih rekao da može da se dopešači do tamo. – Zna da govori napola u šali. Sarkazam mu se glatko probija kroz glas kao metalna igla kroz svilu. Drugačiji od mog sarkazma van ove prostorije – nazubljenog i prkosnog.

Pokušavam da ga procenim što brže mogu. Teško je biti sasvim spreman, a ovi prvi trenuci su ključni. Ljudi su nepredvidljiva bića – posebno oni što umiru. Za poslednjih deset godina svega sam se nagledala, videla ceo kaleidoskop različitih reakcija. Neki moji klijenti jedva mogu da progovore. Neki žele da ih zagrlim. Oni malo samouvereniji muškarci se smeju, a ponekad čak i flertuju pokušavajući da ugrabe priliku koja im izmiče iz ruku. Svi se toliko razlikujemo, ali svejedno želim da se ponašam u okviru nekih

normi iako sam svesna da ne postoje. Svesna sam da ljudi poput mene uspostavljaju tradiciju za ove nove obrede. I ne mogu da pobegnem od saznanja da su rajske arhitekste jednako poštovane koliko i ocrnjivane.

– Šta hoće oni ludaci napolju? – pita. – To vam je sigurno loše za posao.

Uzdahnem. – Demonstranti? Izvinjavam se; obično ih brzo rasteraju.

– Prosto ne kapiram – nastavlja on kad se zavali u sofu i uperi pogled u mene. – Kako mogu da misle da je ovo što vi ovde radite išta drugo do samo hvale vredno?

Nakrivim glavu u stranu fascinirana njegovom naivnošću. – O, mnogi ljudi misle da je veštački raj moralno upitan. – Kao Don, pomislim; kao moja majka.

– Hej! – Nagne se napred i osloni šakom o sofu, vrlo blizu meni, ali me ne dodiruje. – Ne slušajte te skeptike. Siguran sam da ono što radite radite od srca.

Dok govori, setim se da je to što je rekao moja istina: moja motivacija da se bavim ovim poslom oduvek je bila emotivne prirode. Oduvek sam verovala da je to ispravno i dobro.

– Raspitao sam se malo kad sam pomislio da dođem ovamo – nastavlja on i blago se trgne kad vrati ruku na krilo. – I rekli su mu da si ti najbolja. Ali i da si krajnje ozbiljna. Je li tako?

Uprkos njegovom vedrom držanju i snažnom stasu, nema sumnje u to da je bolestan. Lice mu je ispijeno, a koža žućkasta. No ipak iz njega izbija dečaćka energija. Čini se kao da se širi po prostoriji, rada da se prelije u svakoga na koga naiđe.

– Zvuči prilično tačno – kažem, slegnem ramenima i stisnem usne. Verovatno je očekivao da ću se kao postideti, ali ja znam da sam dobra u onome što radim. Svakako od

mene nema bolje u Londonu, ako je na to mislio. No to ipak ne znači da sam dovoljno dobra.

– Imaš glioblastom, je li tako, Jarek?

Klima glavom i izvija usne u tužan smešak. – Mi to kod kuće nazivamo tumor mozga.

– Žao mi je. – Moram da se usredsredim da ne bih počela da mucam. – Nadam se da ti terapija pomaže da se bolje osećaš.

Slegne ramenima. – To je prosto zla sreća što sam dobio jedini rak za koji još nema leka.

– Pa, nije jedini, ima ih više – kažem. – Ali razumem kako se osećaš. Kako napreduje lečenje?

– Moj konsultant je isključio operaciju u poslednji čas, a meni je na neki način laknulo zbog toga. Imao sam već dovoljno operacija. – Pređe rukom preko glave, a ja pretpostavljam da to prelazi preko ožiljaka. – Umesto toga ubacio mi je nov PLC film koji treba da privuče još ćelija raka ka ciklopaminskom kertridžu. Ipak, ne mogu reći da se bolje osećam.

– Dobro izgledaš.

Odmahuje glavom, prepliče prste i vrti palčevima. – Kako ti kažeš, Izobel. Lepota je u oku posmatrača.

Uzmaknem od njegovog pogleda i stavim kodeks na stolić. Mahnem i svi moji dokumenti pojave se na zatamnjenom staklu. Beleške o Jareku se materijalizuju i dokumenti koji su mi potrebni isplivaju na vrh digitalne gomile. Posle samo nekoliko nedelja u mom posedu, ovaj nov sistem me odlično poznaje, moj glas i moje gestove. Zbog svoje sposobnosti da predvidi šta mi je potrebno vredi, po mom mišljenju, uloženog novca. Uz to, zbog njega se naša klinika još više izdvaja od ostalih u Londonu, koje se još oslanjaju na desktop računare i papirnu dokumentaciju. Mrljica u uglu stakla privuče mi pažnju, pa je protrljam bridom dlana. Zaista bi trebalo sama da čistim kancelariju.

Jarek osloni bradu na pesnicu i nagne se ka stočiću. – Imaš tako malene šake.

Nisam ni primetila da me gleda. Okrenuo se od beležaka i smeši mi se. Gricka kožicu uz nokat na palcu, a svetlost sa prozora presijava se na njegovoj debeloj zlatnoj burmi. Sakrijem svoje nejednake nokte, stisnem pesnice. Ružičasti zglobovi prstiju iskoče mi kroz svetlosmeđu kožu.

– Jesi li proučavao veštački raj? – pitam ga. Većina ljudi to radi, s obzirom na to koliko novca daju.

– Jesam malo. Osnovne koncepte i tako to.

– Svejedno ću ti izložiti šta ćemo nas dvoje da radimo. Tek da znaš, snimaću sve naše sastanke u formatu koji ne dopušta ni meni niti bilo kome drugom da menja zapise na bilo koji način. Treba da znaš i to da ću im u budućnosti imati pristup, kao i tvoji najbliži srodnici. Pretpostavljam da ćemo imati između pet i osam dvosatnih sastanaka, što je za većinu ljudi dovoljno. Nekima je potrebno više vremena, nekima manje. Nema osude. – Pušta me da pričam, povremeno klimne glavom ili promrmlja nešto u znak odobravanja. – Imaš li neka pitanja pre nego što počnemo?

– Ne. Hajde da počnemo.

– Proces je ovakav. – Dovučem dijagram iz digitalne gomile dokumenata na stočiću. – Na sastancima ćemo provesti deset do dvadeset sati zajedno, a ja ću za to vreme prikupiti informacije koje će mi pomoći da odredim osnovne elemente tvog raja. Preći ćemo razna mesta, ljude, predmete koje poseduješ, pa čak i tvoj fizički izgled. To mi nazivamo arhitekturom. Kad budemo zadovoljni onim što smo uradili, ja onda sama radim da uskladim sve te elemente u kohezivnu celinu koja glatko teče – pomalo nalik prostorijama u kući. To je kao da pravim vrata između uspomena; smeštam ljude

u uramljene portrete na zidu; ispunjavam baštu svim biljkama koje voliš. Taj deo procesa vrlo je kreativan.

– Rajski feng šui?

– Ako ti se tako sviđa. – Smešim se. Meni se sviđa. Priziva mi lepu sliku uredne prostrane sobe u kojoj je sve na svom mestu. Sačuvaću taj izraz, pomislim. – Potom sve što sam uradila pošaljem našem neurologu. Ne znam još kome si dodeljen, ali saznaću, pa ću ti javiti. Sarađujemo sa nekoliko njih i svi su odlični – najbolji u svojoj branši. On će te skenirati u laboratoriji i uporediti ono što sam ja uradila sa pojedinačnim neuronima. Tamo pokušavaju da nađu ono što sam tražila – pomalo nalik potrazi za blagom. Onda prenesu sheme aktivacije u digitalni oblik.

– Hoće li moj tumor uticati na to koliko će im biti lako da sve to nađu?

– Možda će im trebati samo malo više vremena nego inače, to je sve. Većina onoga što traže nalazi se u određenim delovima mozga zaduženim za samosvest, pamćenje i emocije – uglavnom u hipokampusu, kao i malom mozgu, a možda i u bademastom telu, u zavisnosti od toga šta treba da nađemo. Bude li ikakvih problema, javiće nam na vreme. Posle toga imaćeš opet sastanak sa mnom na kom ćeš moći da vidiš vizuelnu simulaciju svog raja, a potom još jedan, poslednji, sa neurologom, da se proverí je li sve kako treba.

Zastanem i pustim da mi glas postane tiši, blaži. – U slučaju tvoje smrti, tvoj će neurolog u roku od nekoliko sati morati da uzme skupinu neurona u kojima je kodirana tvoja svest. A kad se ti takozvani ogledalni neuroni izvuku iz tvog mozga i učitaju u digitalnu mapu tvog raja u laboratoriji...

– To je to! – upada Jarek.

– To je to.

– Kod tebe sve to zvuči tako jednostavno. – Reči su mu oštre, napete. Čujem njegove neizrečene strahove.

– Neće biti nikakvih razloga za brigu.

Jarek obara glavu, mumla nešto za sebe, a onda me ponovo pogleda i izvije obrve. Time me podstiče da nastavim kao da već zna koja neprijatna tema sledi.

– Uz sve to, moramo da ispoštujemo i zakonsku proceduru. Kao prvo, moraću da podnesem zahtev da vidim tvoj krivični dosije kako bismo mogli da potvrdimo da si podoban.

– Zar ti ličim na serijskog ubicu? – Proba da se namršti, ali mu iz očiju izbija toplina.

– Otkud ja znam? – Isturim usnu i slegnem ramenima. Istovremeno se nasmešimo jedno drugom i u mom mozgu nešto zaikri: neka nova konekcija, ili njena mogućnost. Ili bar njena mogućnost u nekom drugom vremenu, na nekom drugom mestu.

Shvatam da mi se i dalje smeši s takvom toplinom kao da se godinama poznajemo. Strpljivo čeka. Povlačim konce svojih misli i upletem ih u reči koje sam htela da kažem.

– Ali ozbiljno, zbog masovnog ubistva definitivno bi otpao. I svaki težak zločin morao bi da ode na procenu. Obično o svakom zločinu za koji je dosuđena duga zatvorska kazna mora da odluči komitet. Ali sigurna sam da ti je dosije čist. Nisam primetila nikakvu tetovažu suze...

– O, pa ti imaš i smisla za humor! Lepo ćemo se slagati. – Oči su mu sad kao farovi na mom licu. Zatrepcem i zagledam se u stočić.

– Još jedna važna stvar u ovoj fazi jeste i ta da, u skladu sa pravilom o obostranoj saglasnosti, moraš da nam dostaviš usmeni ili pismeni pristanak svake osobe, žive ili mrtve, koju želiš da uključiš u svoj raj. Zajedno ćemo sastaviti taj spisak, a onda će naš pravni tim obaviti šta je potrebno.

Jarek podigne prst i sad prvi put na njegovom licu vidim iskrenu zbunjenost. – Znači, moja mama, moja sestra... – Širi ruke. – One ispadaju?

– Ako više nisu žive, a nije zvanično zabeleženo da su pre smrti pristale da budu uključene, onda je nažalost tako. – Gutam knedlu, a grlo mi se steže. Nikad ne znam kako da ublažim ovaj udarac.

– Izobel, baš umeš da razvedriš situaciju! – Protrlja slepoočnice. – Dakle, ja sam masovni ubica u bekstvu, a sad je i moja porodica zauvek mrtva za mene? – Nasmeje se, pa obori bradu na grudi. – Umrle su pre mnogo godina, pre nego što je išta od ovog bilo moguće – dodaje.

– Znam da ti se to čini nepošteno, naročito kad su u pitanju članovi porodice, ali važno je da imamo taj pristanak. Te uspomene pripadaju jednako njima koliko i tebi.

Osmeh mu bleđi, a glava mu bolno klone na levu stranu. Vidim tugu u njegovom naboranom čelu i to me dirne u bolnu tačku u mom srcu.

Oboje smo premladi da bismo ostali bez roditelja. Moja će majka biti u mom raju. Pristala je makar na to.

– Zaista razumem – čujem sebe kako kažem.

On skloni ruke s lica i pogleda me. Nagne se napred i sad smo veoma blizu. U njegovim očima vidim jasan i vlažan kockast odraz prozorskih okana. – Razumeš li?

Ne bi trebalo da nastavim; suviše je lično. Ali prekasno je, čini mi se, da sad brinem o tome. – Oca nisam videla još odmalena, a majka mi je umrla pre šest godina. Nije mi dopustila da joj napravim raj. Nije ga želela.

Pređem srednjim prstom preko tananih lukova obrva i mislim na majku kako prekrštenih nogu sedi na podu dnevne sobe i vuče me za uvo privlačeći me sebi. Kad bi se dala na posao da sredi moje guste čupave obrve, uvek bi

mrmljala nešto na bengalskom – reči za koje sam kasnije saznala da su psovke, jedine koje je govorila na maternjem jeziku. Setim se koliko je bila tašta na mene kad god stanem ispred ogledala i svilenim koncem čupam obrve. U mom raju ponovo ćemo proživljavati te uspomene kao odrasle, smejući se dok utkivamo jedna drugu u lepše verzije sebe. U raj ću uključiti samo nekoliko uspomena na oca. Naravno pod pretpostavkom da uspem da stupim u kontakt s njim.

– To je lična odluka, pretpostavljam – kaže Jarek. Izvija obrve, čupka kožicu s nosa i namreška pegice po njemu. – Mora da ti je to teško palo. Žao mi je.

Na tren imam osećaj kao da sam ja klijent, a on arhitekta. I to je kao da otpijem gutljaj hladnog šampanjca, mehurići mi pršte u ustima. A ipak nije u redu. Grizem usnu iznutra kao da hoću da povučem svoje reči.

– Ipak, možemo ponešto da učinimo po pitanju tvoje majke i sestre – kažem. – Možemo da pronađemo neke blede uspomene koje nisu vezane za određena lica i mesta, a koje nisu ni samo osećanja. Postoji način da se oseća prisustvo ljudi, a da se oni ne vide.

– U redu – kaže. – To mi dobro zvuči.

– I ti zaista ovo želiš? – pitam. – Želiš da ti napravim raj? – Dok to govorim, shvatam da mi se u glasu čuje napetost. Pribojavam se da će se predomisliti u poslednji čas. Već mi se dešavalo da se klijent u ovom trenutku povuče. Osećam kako mi se čula stišavaju, okreću ka unutra; štitim sebe.

– Postoji li alternativa?

Glas mu je bezbojan i ne mogu da procenim da li mi to zaista postavlja pitanje.

– Pa, jesi li religiozan?

Odmahuje glavom i pući usne kao da hoće da suspregne smeh.

– Onda je alternativa... – zastajem, uzalud tražim pravu reč. – Ništavilo. – Dramatično je ali istinito.

– Šalio sam se – kaže i odmahne rukom na moju iskrenost. – Već sam napravio neke beleške... – Traži u jednom džepu, pa u drugom, vrti se na sofi. Smešim se, lagnulo mi je i zahvalna sam na njegovom entuzijazmu. Malo je koji klijent toliko ponet ovom idejom, no ovaj čovek odaje utisak da ga je sve to malo previše ponelo, čak i pomisao na smrt. Pruža mi svoj kodeks, a ja pogledam nabacane stavke. Onda bacim pogled na sat.

– Možemo već danas da počnemo. – Tu moju izjavu dočeka radostan osmeh. – Najpre, važno je da od ovog trenutka uvek možemo da ti uđemo u trag. Moramo što pre da te pronađemo čim...

Užasnuta slušam kako mi se glas gubi. Shvatam da ne mogu to da izgovorim. Ne mogu ni da ga gledam u oči. Spuštam kodeks na sto, a on ga smota u čvrst svitak. *Čim umreš. Čim umreš.* Te reči jurcaju ukруг iza mojih usana kad odem na drugi kraj sobe i počnem da preturam po fioci radnog stola tražeći pribor za praćenje. Jarek me posmatra. Znam to ne zato što gledam u njega, već zato što mi obrazi gore od njegovog pogleda. Stiskam zube i vadim pribor i neotvoren čip iz plastične kutijice u fioci. Temeljno izbrišem ruke antibakterijskom maramicom, pa otpečatim čip. Osećam ga kako me posmatra dok ga stavljam u pištolj.

– Ovo je gotovo ista spravica kao i ona kojom su ti ubrizgali glavni čip...

– O da, kad sam imao šesnaest... – mrmlja Jarek, pa zatvara oči i naginje glavu ka plafonu. – U doba kad je sva ova proširena stvarnost bila tek na začetku.

– I meni isto. A sad ga gotovo svako ima.

Odlazim do njega i sednem na ivicu stočića. Uvek tu sedam. Tako imam bolji ugao.

– Iako će se ovaj čip smestiti tik ispod onog koji već imaš, neće imati veze s tvojim kodeksom niti će ti slati ikakve sadržaje u sočivo – kažem mu. – Manji je, prostiji; tek grafenska pločica koja će nam omogućiti da te brzo lociramo i uzmemo ti neurone potrebne da aktiviramo tvoj raj. – Gutam knedlu dok mu jagodicom prelazim niz vilicu do udoline vrata. Sa svakim otkucajem njegovog srca osećam kako se njegov maleni čip utiskuje u mene. Trljam mu kožu i osećam dlačice koje su mu od tog jutra izbile. Kad drugom rukom prinesem pištolj i postavim ga na odabrano mesto, na vratu osećam njegov dah. Zavlači mi se ispod okovratnika košulje i klizi niz kičmu.

Opalim i pištolj uz tih klik zarije čip za praćenje u njegovo meso.

– Joj!

Iznenadeno ga pogledam.

– Samo se šalim. – Namigne mi. – Nedavno su mi otvarali lobanju, sećaš se?

Sa olakšanjem se nasmejem kad sklonim prst sa tačke prodora i nanesem mu malo gela da ranica zaraste i ostane zatvorena.

– Da se vratimo na pređašnju priču. Možemo da počnemo tako što ćemo popričati o tome šta ti se uopšteno dopada u smislu lokacija i okruženja. – Vraćam pribor na radni sto i brišem ruke. Vraćam se do sofe i sedam pored njega. U poslednjem trenutku shvatam da sam mu preblizu. Neki se klijenti s nelagodnom malčice odmaknu, ali on sedi na mestu. Čujem kako teško diše na nos. Skrstim šake na kolenima.

– Dobro, da je moj raj pozorišna predstava, to bi bila pozadina i scenografija?

– Da, može i tako da se zamisli. Mada, ne zaboravi da će sve to biti mnogo fluidnije nego što zamišljaš pošto ćeš svoj raj doživljavati bez vremenske dimenzije.

Mršti mi se. Uvek to rade.

– Nismo još razgovarali o bezvremenosti, ali to je ključna stvar koja se mora imati na umu – dodajem.

– Bezvremenost – ponavlja on, razmišlja o tom pojmu, premeće ga po glavi. Gledam kako mu ta reč cvrči u ustima.

– Dakle, u suštini ništa u tvom raju – ni u čijem raju – ne funkcioniše u okviru vremenske dimenzije. Delom stoga što još ne umemo da je kodiramo, a delom što to i ne želimo da uradimo. Bezvremenost je dobra stvar. Omogućava mi da stvorim konačan niz zbivanja, prizora i uspomena koje ti nikad neće dosaditi. Tako postaju beskonačni; tako i *ti* postaješ beskonačan. Doživljavaćeš sledove događaja, nizove određenih stvari, ali nećeš osećati protok vremena.

– Teško je to zamisliti – mrmlja on i podigne pogled ka prozoru pre nego što spusti bradu na levo rame kao da se povlači u slabost. – Ovih dana samo o vremenu slušam: procene koliko mi je još preostalo, koliko bi dugo određena operacija trajala. Želeo sam da moja najstarija ćerka napuni šestu godinu pre nego što umrem. Sinoć u krevetu izbrojao sam koliko još dana ima do njenog rođendana. Biće pravo čudo ako dotle poživim.

Klimam glavom. Nikad ne zazirem od smrti i više volim kad moji klijenti ispoljavaju osećanja nego da ih kriju. Tako je mnogo lakše. Odupirem se nagonskoj želji da se nagnem i dodirnem ga. Često klijentima stežem šaku i spuštam im ruku na mišicu. Ali sa njim mi ta ideja deluje previše intimna, pa mi je neprijatno, vrpoljim se na sofi.

– Izvinjavam se. Mislio sam da si navikla da slušaš ljude kako razglabaju o sopstvenoj smrti – kaže, a ja pocrvenim osećajući njegov pogled na sebi.

– Jesam, naravno da jesam. – Govorim sporije, odmerenim tonom. On izvija obrve, traži da čuje još. – Samo se radi o tome da su moji klijenti retko tako mladi kao ti.

– Oni tretmani lica deluju! – Čiči od smeha i desnom rukom zategne kožu na obrazu.

Smešim se i pokazujem na njega. – Vidiš? Nema bora!

Ali on je već odvratio pogled, s nelagodnom osvrću po prostoriji. – Kakav je to miris? – pita. – Neobično mi je poznat.

– O, ilang-ilang? – Pokazujem na zdelicu na polici iznad radnog stola. – Ne bi trebalo da je jak; sipala sam tek nekoliko kapi. Navodno ima umirujuće dejstvo.

– A i afrodizijak je, verujem. – Smeši se i premda se često osmehuje, izraz lica mu je ovog puta drugačiji; izaziva me da mu odgovorim, a ja osećam kako mi rumenilo obliva vrat. Zapišim se u beleške.

– Bilo bi dobro da saznam nešto više o tebi – kažem. – Ono što ti misliš da treba. Tvojim rečima.

Zapanjuje me koliko ljudi različito prilaze ovom mom zahtevu. Mnogi moji klijenti skloni su da definišu sebe prema svojoj bolesti. Očekujem da će i Jarek tako uraditi. On verovatno vodi duge razgovore s ljudima koje nikad pre nije video o abnormalnim ćelijama raka koje mu se šire telom, o krvno-moždanoj barijeri, o zlatnim nanočesticama koje mu kruže po lobanji. Pomno ga posmatram. Čekam onaj trenutak konekcije. Majušni otvor kroz koji ću moći da se provučem.

– Kazaću ti sve što te zanima da znaš – kaže on i zavali se u sofu. U glasu mu se ponovo čuje blagost, popuštanje. Širi ruke i otvara mi se.

– Prihvaću sve što želiš da mi kažeš. – Shvatam da gotovo šapućem dok se naginjem ka njemu. Koža mi bridi kad se korigujem i ispravim, pa sklonim pramenove kose s lica.

– Nedavno sam napunio trideset šest godina. Živim ovde u Londonu s porodicom, u kući kojoj neću stići da promenim krov pre nego što umrem. Odrastao sam u inostranstvu – otac mi je radio u vojsci.

– Kako je to bilo?

I pre nego što mi odgovori, opazim naprsline u njegovom sjajnom oklopu kroz koje se probija tmina.

– Takvo detinjstvo nikome ne bih poželio – kaže on začkiljivši u mene, pa se zagleda u pod. – Moj tata je bio... težak čovek, da kažemo. I nikad nije bio tu.

Čujem kako mu jed rastače čiste ivice glasa. Njegove oštrice uranjaju u moja osećanja prema ocu: tuga i ono neizbežno osećanje krivice da sam ga ja možda nekako oterala. Godine neispričanih priča i patnji prepliću se u prostoru između nas, povezuju nas. Moram da dođem do daha pre nego što ponovo progovorim.

– Porodični odnosi su komplikovani.

– Svima?

– Pa ne, ali tvoji... i moji.

Osećam Jarekov prodoran pogled na sebi.

– A čime se baviš? – pitam ga.

Usledi pauza pre nego što mi odgovori, kao da želi da mu još nešto otkrijem o sebi. – Trenutno sam novinar. – Zapitam se kako pobogu uspeva da plaća moje usluge. Ima dikciju osobe obrazovane na privatnom fakultetu i auru čoveka koji nikad nije brinuo zbog novca. Mora da je iz bogate porodice. To bi objasnilo otkud mu novac da napravi svoj raj. – Ali jednog dana biću čuveni glumac.

Ne mogu da odolim da se ne nasmejem. Mogao je da bude glumac. Ima harizmu. – Kakvim novinarstvom se baviš?

– Politika, unutrašnja pitanja. Nego, tako ti boga, ne pitaj me o ovom ratu. Ne znam ništa. – Dramatično prevrće

očima. Da, bio bi dobar šoumen. – O, a moja žena misli kako nam se brak raspada zbog mog tumora. – Iz glasa mu izbija grlena gorčina i koža mi se ježi. – Misli da me je rak promenio – da mi je promenio mozak.

– Pa je li?

– Ne, ne. – Glava mu klone napred i kad mu brada udari u grudi, odbije se natrag. – Brak nam se odavno raspada. Oboje smo digli ruke. – Prelazi vrhom prsta preko kapka i pogleda u plafon.

Pođem da se naslonim, pa se brzo ispravim, oslonim laktove na butine i zabijem ih u meso. Zapitam se kako mu se zove žena. Zamišljam kako joj se slova u imenu ponavljaju. Možda je Vini ili Vinona. Ili se možda zove Vilou Vuds. Bledoputa je i prelepa, s dugom crnom kosom i pravim razdeljkom po sredini glave.

– Konsultant mi je rekao da imam još nekoliko meseci – nastavlja on. – Ne verujem mu. – Oči su mu u tom trenutku uprte u mene, pa vidim da u njima iskri odlučan sjaj.

– Fino; optimista si. – Klimam glavom i skrenem pogled kao tobož nešto beležeći. Iz grudi mu prasne provala smeha. Trgnem se od njegove siline, a ruka mi klizi ka rukonaslonu sofe. Gleda me iznenađen što sam ga tako pogrešno shvatila i jedva primetno vrti glavom.

– Šališ se, zar ne? Osećam se grozno jebote. – Govori kroz smeh, ali ja se stresam od njegovog straha. Sekunde promiču i ja se priberem, radim onako kako sam naučena, dok se glasovi u mojoj glavi guraju da se čuju, uzvikuju pitanja. Ne razumem kako je to kad umireš, ali kako to mogu da pitam? Uvek će postojati taj jaz između mene i mojih klijenata.

Čekam i slušam. On naposletku utone u tišinu.

– Dao sam sebi mesec dana – kaže. – Na levo oko gotovo da uopšte više ne vidim.

– Možda ćeš iznenaditi samog sebe. Imala sam klijente koji su dolazili ovamo s jednom nogom u grobu, pa se oporavili.

– Ti baš znaš da kažeš pravu stvar, Izobel. Vrlo mi je drago što sam tebe izabrao. – Naginje se i stisne mi rame. Lice mu je ozbiljno, zamišljeno. Vilica mu je stegnuta. – Ne želim da umrem – tiho govori – ali znam da ćeš mi ti napraviti izuzetan raj. Gotovo da... gotovo da jedva čekam. – Palcem mi pritiska ogoljenu ključnu kost, a ja nehotice odskočim sa sofe od iznenađenja. Odlazim do prozora i nagnem se na trenutak ka staklu, gotovo da pribijem nos uz okno, ruke su mi skrštene. Pokušavam da zbacim sa sebe breme njegovih očekivanja, ali ono mi je kao pokrov palo na ramena.

– Daću sve od sebe – kažem.

– Znam da hoćeš. Biće čak bolje nego pravi.

– Pravi?

Ne okrećem se, a ne čujem nikakav odgovor. Neprestano me iznenađuje koliko ljudi u ovom trenutku prizna da ipak gaji neku veru; kako dođu ovamo, u ovu kancelariju, s najblažom verom u svet koji je stvorio Bog i neki veličanstveni univerzalni život posle smrti. Sanjala sam pre o tome, kako prolazim kroz srebrnaste rajske dveri u pratnji svite anđela. To je samo jedna od onih čudnih stvari – psihološki motiv koji je urezan negde u moju podsvest kao ožiljak. U stvari, snovi su jedan od mojih problema; ponekad su tako živi da me danima proganjaju. Prošle nedelje sanjala sam Dona na samrti, sklupčanog na mom dlanu poput tek okoćenog mačeta. Još ne mogu da izbacim iz glave sliku njegovih kapa-ka što sve slabije trepću i njegov neizrečen zahtev da ga ne obesmrtime. *Biram smrt. Biram smrt u potpunosti.* On mrzi ovo što radim, znam da je tako. Baš kao i moja majka, i on me možda voli, ali sumnja u ono što radim i sumnja u mene. Tako mi ne preostaje prostora da sumnjam u sebe.

Drugo poglavlje

Dan se okončava na način koji je zasad i dalje neobičan. Moja poslednja klijentkinja zove se Kler i ovo nam je poslednji sastanak. Uskakuće u moju kancelariju kao feder, njeno uzbuđenje i nervoza su opipljivi.

– Kler! – Ustanem sa sofe, pa se zagrlimo kao stare prijateljice. Zbog činjenice da joj se, bar zasad, ne bliži smrt, naš je odnos malo drugačiji od uobičajenog odnosa arhitekta i klijenta. – Kako si?

– Dobro sam, hvala, Izobel. Sad sam skroz spremna. Sledeće nedelje odoh na Pacifik!

Došla je pravo s posla i sad mnogo više liči na vojnog oficira nego dosad što sam je viđala. Sa naramenica na olujno-plavom džemperu sijaju se žute pruge. Na malim stopalima ne nosi više čizmice na štiklu, već uglačane crne vojne cokule uvezane po vojnički.

– Prava stvar, a? – kaže smešeći se i šireći ruke kad prijeti da je zagledam.

– Opa – jeste. A ja sam se sve ovo vreme pitala da nisi ti sve to samo izmislila! Dođi, sedi.

Kler seda na ivicu sofe kao da je spremna da se svakog časa baci u akciju, a ja sedam pored nje.

– Želiš li da vidiš? Da još jednom probaš kako će to biti?

– O da! – Oduševljeno klima glavom.

– Dobro. – Hvatam je za levu ruku i pomeram do aktivnog dela površine stola. – Položi dlan ovde i ne mrdaj ga. I zatvori oči.

Njeno oduševljenje prelazi u izraz koji bi se gotovo mogao protumačiti kao ravnodušan. Divim se kosini njenih jagodica dok joj očne jabučice poigravaju ispod tananih kožnih kapaka. Kler je svesna da ima sreće što joj se pružila ova prilika. Vojska je tek odnedavno to uvela kao jednu od povlastica za svoje pripadnike. Pravo je osveženje praviti raj ljudima koji inače to ne bi mogli da priušte sebi.

– Imaj na umu da je ovo samo vizuelna simulacija. Ne možemo sad da te priključimo na pravu stvar, ali seti se da ćeš doživljavati zvuke, ukuse, mirise, dodire i jače, neposrednije emocionalne reakcije.

– Dakle, ni ti još nisi videla?

– Jesam, videla sam ono što ti sad vidiš. Ali ne više od toga. Nelegalno bi bilo da uđem u tvoj raj, Kler, a da ne kažem i opasno.

– Da... – Glas joj zamukne, pa usnama prinese jagodice slobodne ruke. Osećam da me zapravo i ne sluša.

– Možda će ti u ovom obliku sve delovati pomalo neorganizovano i zbrkano – nastavljam. – A to je zato što imaš osećaj za vreme dok to posmatraš. Teško je to objasniti, no kao što već znaš, u veštačkom raju nema osećaja za protok vremena.

U mojoj kancelariji zavlada retka tišina. Ljudi kojima se bliži smrt obično su toliko uplašeni da prazninu ispunjavaju rečima, upinju se iz sve snage da kažu nešto, bilo šta, ulažu

vidan napor da prikriju svoj bliski nestanak sa ovog sveta. Kler je drugačija. Ona zna da bi *mogla* da umre, naravno da zna. Ali uprkos profesiji koju je odabrala, još je dovoljno mlada da veruje kako se to nikad neće desiti. Pre nekoliko godina rodila je dete; čula sam šta planira da radi kad se vrati sa ove ture. Za razliku od mene, Kler ne veruje da će ovaj hladni rat eskalirati. Preti opasnost – opasnost koja kao da svakog dana raste, ako je verovati novinarima. Pokušavam da je zamislim kako puna života gine na nekom bojištu i shvatam da je to nemoguće. Ne, kažem sebi. Vratit će se ona.

Kler diže i spušta obrve, a kako simulacija teče, tako joj se vilice opuste i usne razdvoje. Kao i Jarek, i ona je mlada. Zbog prirode mog posla, moji su klijenti obično znatno stariji. I to mi se dopada, mada mnogi ljudi sa kojima sam studirala ne mogu to da shvate. Potpuno drugačije pristupamo poslu. Većina njih bavi se istraživanjem. Pokušavaju da nađu lek za nešto. Leče umove i poboljšavaju živote. Stvaraju nove organe i optimizuju genske terapije. A ja sedim ovde i puštam da život i smrt protiču preko mene kao da sam oblutak u reci.

Nepoštenost smrti je nešto o čemu u poslednje vreme mnogo razmišljam. Svojevremeno sam očekivala da ću kroz posao oguglati na to, ali nisam. Ono što radim iz dana u dan jeste da pokušavam da uspostavim kontrolu nad tom najprirodnijom i najužasnijom stvari. A ne znam dokle sežu granice te kontrole. Nikad ne mogu dovoljno da uradim.

Kler trgne ruku sa stola, pa me pogleda onim svojim plavim očima kao da je konačno shvatila da sam zavirila u njenu dušu. Njena me reakcija uznemiri.

– Jesi li dobro? Je li to ono što si očekivala?

– Bilo je... – počinje teškim glasom, pa zastane da pređe palcem preko donje usne. – Bilo je čudesno.

– Nisi dugo gledala.

– Videla sam rođenje moje ćerke. – Podrhtavanje njenog glasa kaže mi da se bori sa suzama. – Bilo je kao da sam ponovo bila tamo. Kao moje sećanje na to, samo nekako jače. – Pritiska ruku na srce. – Gospode, nikad pre nisam poželela da umrem! – A onda se nasmeje svom crnom humoru. Kler koju sam upoznala ponovo je ovde.

– Pa, za razliku od većine mojih klijenata, mislim da ti imaš još koju godinu pred sobom! – To je sarkazam, naravno, i premda Kler grize usnu tobož zabrinuta, ja se posle brinem da me nije bukvalno shvatila. Prvi put u svom kratkom životu predvidela je svoju smrt, i ja se pitam može li to ikad biti u redu.

– Imaš li još neko pitanje za mene? – pitam je.

– Ne, ne. Mislim da smo već sve prešle.

– U tom slučaju, preostaje nam još samo poslednja saglasnost. Verbalni potpis, da tako kažem.

Kler klima glavom.

– Da li si ti, Kler Pitersen, saglasna da se detalji snimljeni ovde sa tvojim rajskim arhitektom Izobel Ardžent, iz firme *Oukli asošiejts*, upotrebe da se napravi tvoj veštački raj u slučaju tvoje smrti?

– Jesam.

– I da li, u skladu sa pravilom o obostranoj saglasnosti, odobravaš pristup pomenutom veštačkom raju ljudima sa ovog spiska, njih dvanaestoro? – Okrećem digitalne beleške na stolu ka njoj. Bacim pogled na imena, a oči me kao i uvek zapeku dok se prisećam priča, ljubavi koju nose. Njena malena ćerka Džoj Roza Pitersen; njen muž Redžinald Džejms Pitersen, žena koju je volela pre njega, Teli Eliot Vajt. Njeni najbolji prijatelji, njeni roditelji... svi oni koji nikad ne bi trebalo da dočekaju njenu smrt. Nadam se da će

Kler poživeti dovoljno dugo da doda još ljudi na ovaj spisak i proširi bogatstvo svog raja.

– Da – kaže ona. – Naravno.

– Kler, kao što znaš, sve informacije koje si mi dala strogo su poverljive. Neću otkriti nijednu osim ako, u slučaju policijske istrage, ne budem po zakonu obavezna da to učinim. Razumeš li?

– Razumem.

– Vidim iz tvojih beležaka da ti je neurolog već objasnio situaciju u vezi sa uzimanjem tvojih ogledalnih neurona? – Zvučim tako ozbiljno da se i sama trgnem.

– Nemoj da se osećaš loše zbog toga – kaže Kler smešeći se. – To da mogu da odletim u paramparčad u nekoj nedodiji nije za mene nikakva novost. Doktorka Sorbon kaže da ćete uraditi sve što je u vašoj moći ako dođe do najgoreg. Verbalno sam potpisala tu klauzulu u ugovoru. Ako ne uspete da stignete do mene, šta da se radi. Znam da ćete svi dati sve od sebe. – Sleže ramenima.

Kler je svesna toga da će, ako pogine u borbi, biti prava srećnica ako vidi svoj raj. Moraće da joj povrate telo i bolničari će morati brzo da operišu da prikupe dovoljno živih ogledalnih neurona iz njenog korteksa. Te ćelije će onda, u roku od jednog ili dva dana, morati bezbedno da se prebace u laboratoriju na drugom kraju sveta. Iako program postoji već nekoliko godina, proces pravljenja raja još nije optimizovan za one koji umru neočekivano ili daleko od kuće.

– Ovde stoji da sutra ujutru imaš poslednji sastanak sa Džes, s doktorkom Sorbon? – kažem.

– O, da. U jedanaest nula nula. – Smejulji se jer zna da mi je njena vojnička vokacija zabavna.

– Odlično. Ona će ti objasniti proces učitavanja, a ti ćeš morati da daš i poslednju saglasnost za operaciju i čuvanje

tvog tkiva, ogledalnih neurona. – Shvatam da zamuckujem, da ne znam šta bih rekla. Obično kad stignem do ove tačke sa svojim klijentima, od smrti ih deli tek koji dan ili se nadvija nad njima i mrači im svaki minut života koji im je preostao. Moram da se nosim sa njihovim sumnjama u poslednji čas i da ih uveravam da su postupili ispravno kao da u životu ni u šta nisam bila sigurnija.

– Onda, vidimo se, pretpostavljam, kad se vratiš? – kažem naposletku.

– Naravno. – Pošalje mi poljubac s vrata i ja je gledam dok izlazi. Misli mi se skupljaju kod usana, nervozno cupkaju dok ne uobličim pitanja u reči.

– Kler? – Glas mi je tako tih da sam iznenađena što me uopšte čuje, ali ona promoli glavu iza vrata i upitno napući usne. – Je li onoliko loše kao što se priča?

Sad joj se ukaže celo telo i ona se nasloni na vrh otvorenih vrata, podupre se šakama. – Jeste, loše je. – Lice joj je ozbiljno. Nikad je dosad nisam čula da tako govori. – Bilo je natezanja i ranije, samo možda to nije trajalo ovoliko. Mada, veruj mi, Izi, stvar se može spasti. – Gotovo da se nasmeši, pa mi kratko salutira. – Samo ti nastavi da radiš svoj posao.

Na to ode.

Stvar se može spasti. Izgleda da je namerno odabrala taj izraz. Je li znala na šta me asocira? U medicinskom žargonu, to je optimističan izraz koji veseli neurohirurzi upotrebljavaju kad pokušavaju da izvuku ono najbolje iz užasne situacije. Zapitam se hoću li je ikad više videti.

Treće poglavlje

Izađem iz klinike i probijam se kroz demonstrante. Danas je tu i nekoliko njih koje ne prepoznajem, i primećujem da su ti novi regruti mlađi od ostalih. Jedan visok muškarac svetlih očiju vrti brojanicu u ruci i strelja me pogledom. Neko mi pribije letak na grudi i prepoznajem kratke posivele nokte. Uvek me napada jedna te ista vremešna dama. Osećam kako me bode prstom u leđa i čvrsto držim ručke tašne. Papir sleti na trotoar.

– Pustite duše da se uzdignu! Pustite duše da se uzdignu!

Oni mlađi izvikuju te reči iz sveg glasa, ali ljudi koje prepoznajem skandiraju s mnogo manje žara nego prvog dana, kad su počeli da protestuju pred klinikom. Možda im entuzijazam opada. Zurim u asfalt dok prelazim ulicu. Kejleb će ih rasterati za koji minut.

Stižem u salon za tetoviranje za manje od sat vremena pošto sam otišla s posla. Prebacila sam tetovažu s kodeksa na očno sočivo, pa se odražavala na trotoaru dok sam dolazila ovamo. Elegantna perca lebdela su nad neravnim sivim tлом i ja sam zaključila da mi se dizajn baš sviđa.

Don će sad već stići u naš stan i pitaće se gde sam. Ovog puta odsustvovao je dve nedelje, ali brzo su mi proletele. Nadam se da su pregovori dobro prošli. Ustanovila sam da ti zabavljanje sa konsultantom iz Ministarstva odbrane ne uliva mir. Grize me savest što se više brinem za to šta se zbiva s ratom nego za njegovu dobrobit.

Biće mrtav umoran, slomljen od dugog leta avionom. Imaće osećaj da mu se svaka ćelija u telu sasušila. Disajni kanali biće mu zagađeni dahom nekoliko stotina ljudi punim klica. Od pomisli na te silne bakterije sav će uzdrhtati. A da stvar bude još gora, desna ruka boleće ga od nošenja kožne aktentašne koju sam mu kupila za četrdeseti rođendan. Don mi se sviđa jer se neće osetiti iznevereno što se iz kuhinje ne šire mirisi. Zamišljam kako upravo u ovom času s toplinom prevrće očima dok vadi konzervu iz kredenca. A možda više nema nijedne konzerve.

Prebacujem jaknu preko naslona stolice u maloj sobi u prizemlju, izuvam cipele na štiklu i smeštam se na krevet. Osvrćem se po sobi, pomno je zagledam kao i prošli put. I dalje je besprekorno čista. Bruk mi pokazuje da zavrnem nogavicu.

– Znači, ostaješ pri onom crtežu koji smo odabrale prošle nedelje?

– Aha.

– Crtaću ga slobodnom rukom – dodaje ona, pa se okreće od mene. Naginje se nad sto sa instrumentima. Majica joj se zadigne, pa joj se ukaže bleđa koža iznad farmerki, i vidim crne vitice što joj se uvijaju oko kičme. – Ipak nećeš veću? – Osvrne se preko ramena da me to pita, spusti bradu na rame, izvije obrve.

– Ne. Razmišljala sam o tome, ali neću.

– Dobro. Kako ti hoćeš.

Vidim da je razočarana, ali ova tetovaža je za mene. Ne želim da ljudima previše upada u oči.

Ne gledam je dok priprema pribor. Umesto toga okrenem glavu na stranu i posmatram crteže tetovaža koji pokrivaju zid u dnu sobe. Izgledaju kao tapiserija. Ramovi se stapaju sa crnom bojom i jedni s drugima. Dok pomno zagledam svaki od njih, ukaže mi se holografski film vlasnika tetovaže kako zavrće rukav ili zadiže majicu da pokaže crtež na telu. Jedna postarija dama plazi se dok spušta pantalone sa zadnjice. Kikoćem se kad Bruk sedne na stolicu i dokotrlja se do mene. Zatvaram oči jer ne želim da vidim spravicu koju ima u ruci.

– Da, da! Ta je baš lik!

Osećam kako mi Bruk nečim hladnim premazuje gležanj i shvatam da zadržava dah.

– Spremi se za bol! – kaže razdragano.

Promrmljam nešto u znak slaganja i pokušavam da opustim stopalo koje mi se steglo od nervoze, prsti su mi se zgrčili. Bruk bi trebalo da zna da će me samo boleti još više kad mi kaže da će me boleti. Odupirem se nagonu da povučem nogu i skrećem sebi misli tako što razmišljam o proteklom danu. Tipičan dan po mnogo čemu: ažurirala sam podatke, proverila klijente na samrti, potvrdila saglasnost o pristupu, pokazala Kler kako će izgledati njen raj.

Ali adrenalin mi bije u slepoočnicama, peni mi se iza očiju. Grizem usnu i stisnem pesnice kad igla zazuje. Mozak mi je podigao tenziju, već je zaključio da će bol svakog časa uslediti. A kad se javi, podnošljiv je, kao kad te bocnu iglom u prst da ti puste krv. Znaš da tako treba i kad igla počne da mi buši kožu, neprijatno je koliko sam i očekivala da će biti, ni manje ni više od toga.

Tokom obuke, predavač nam je pričao o tome kako se mozak *priprema za smrt* kao da je nekakav zasebni entitet: